

L. KOZERNING "SOTSAIL KONFLIKT FUNKSIYALARI" ASARI HAQIDA

Xudoyberdiyeva Fotima

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11202869>

Annotatsiya. Konflikt yuzaga kelishi ehtimoli jamiyatning barcha sohalarida mavjud. Qarama-qarshiliklar har kungi qarashlar, kelishmovchiliklar va turli fikrlar, motivlar, istaklar, turmush tarzi, umidlari, qiziqishlari, shaxsiy xususiyatlarining qarama-qarshiligi asosida tug'iladi. Mashhur faylasuf va sotsiolog Maks Veber ijtimoiy qarama-qarshilik hamma joyda mavjudligiga va har bir jamiyat har bir nuqtada kelishmovchilik va nizolarga to'la ekanligiga amin edi.

Kalit so'zlar: Ijtimoiy mojarolar, Konflikt, faylasuf, L.Koser.

ABOUT L. KOZER'S WORK "SOCIAL CONFLICT FUNCTIONS"

Abstract. The potential for conflict exists in all areas of society. Contradictions are born on the basis of everyday views, disagreements and conflicts of different opinions, motives, desires, lifestyles, hopes, interests, personal characteristics. The famous philosopher and sociologist Max Weber was convinced that social conflict is everywhere and that every society is full of disagreements and conflicts at every point.

Key words: Social conflicts, Conflict, philosopher, L. Koser.

О РАБОТЕ Л. КОЗЕРА "ФУНКЦИИ СОЦИАЛЬНОГО КОНФЛИКТА"

Аннотация. Возможность конфликта существует во всех сферах жизни общества. Противоречия рождаются на основе бытовых взглядов, разногласий и конфликтов различных мнений, мотивов, желаний, образа жизни, надежд, интересов, личностных особенностей. Знаменитый философ и социолог Макс Вебер был убежден, что социальные конфликты есть повсюду и что каждое общество полно разногласий и конфликтов в каждой точке.

Ключевые слова: Социальные конфликты, Конфликт, философ, Л. Козер, О работе L. Kozera.

Ijtimoiy mojarolar muammosi faqat 19-20-asrlarda sotsiologlarning o'rganish predmetiga aylandi. Dastlab, tarixchi va faylasuflar konfliktli vaziyatlarni tavsiflash, nizolarning sabablari va oqibatlarini o'rganish (ko'p hollarda qurolli to'qnashuvlar misolida) bilan shug'ullangan. Shunday qilib, ko'plab ta'limotlar shakllandi, ulardan biri: "hammaning hammaga qarshi urushi" jamiyatning tabiiy holatidir. Sotsiologiya doirasida maxsus ilmiy yo'nalish ishlab chiqildi, u hozirgi vaqtda "konflikt sotsiologiyasi" deb nomlanadi. Ko'pgina sotsiologlar o'z asarlarida

ijtimoiy konfliktlar muammosiga e'tibor berishgan. Shu bilan birga, konfliktlarni o'rganish nafaqat nazariy, balki sof amaliydir. Masalan, ikki yoki undan ortiq tomonlarning manfaatlarini to'qnashuvi bo'lgan juda aniq vaziyatlarni hal qilishda. Shunisi ham qiziqi, dastlab hukumat va tadbirkorlar sotsiologiyaga ijtimoiy ziddiyatlarni bartaraf etish va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashning muhim vositasi, mehnat unumdorligini oshiruvchi va fuqarolar farovonligini ta'minlovchi ijtimoiy nazorat va boshqaruv vositasi sifatida qaragan. Ijtimoiy konflikt ijtimoiy kuchlarning o'zaro ta'sirining o'ziga xos turi bo'lib, unda bir tomonning boshqa tarafning qarama-qarshiligiga duch kelgan harakati uning maqsad va manfaatlarini amalga oshirishni imkonsiz qiladi.

Haqiqiy konflikt - bu ijtimoiy-psixologik jarayon bo'lib, bu harakatni aloqa sohasida yuzaga keladigan, qarama-qarshi maqsadlar, odamlarning xatti-harakatlari, munosabatlari, ularning har qanday maqsadlarga erishish istagi sharoitida yuzaga keladigan to'qnashuv sifatida belgilaydi. Konflikt bilan bog'liq tushunchalar to'plamini tartibga solishda, odatda, har qanday konfliktning mohiyati va yo'nalishini aniqroq aniqlash imkonini beradigan ikkitasi ajratiladi: bu konfliktning predmeti va uning ob'ektidir. Konflikt predmeti deganda biz tomonlar o'rtasida nizo sababchisi bo'lib xizmat qiladigan ob'ektiv mavjud yoki tasavvur qilinadigan (xayoliy) muammoni tushunamiz. Tomonlarning har biri bu muammoni o'z foydasiga hal qilishdan manfaatdor. Konfliktning predmeti asosiy qarama-qarshilikdir, shuning uchun va uni hal qilish uchun sub'ektlar qarama-qarshilikka kirishadilar. Bu hokimiyat muammosi, ma'lum qadriyatlarga ega bo'lish, ustuvorlik yoki muvofiqlik muammosi bo'lishi mumkin (kognitiv ziddiyatda bu muhokama mavzusi deb ataladi). Konfliktni hal qilish yo'llarini izlash, qoida tariqasida, uning mavzusini aniqlashdan boshlanadi va bu ko'pincha juda qiyin. Ko'pgina to'qnashuvlar shu qadar murakkab va murakkab fonga egaki, mutaxassis, arxeolog kabi, bir qatlamni birin-ketin ochishga majbur bo'ladi. To'qnashuvlarda muammolarning tabaqalanishi konflikt mavzusini tarqoq - o'ziga xos shakldan mahrum, aniq chegaralarsiz, oqimga aylantirishi mumkin. Mojaro shaxsiy narsalarga aylanib ketadigan asosiy mavzuga, bir nechta "og'riqli nuqtalarga" ega bo'lishi mumkin. Masalan, davom etayotgan oilaviy muammolar yoki etnik nizolar. "Aslida, barcha mojarolar ikkita, hatto bitta narsa bilan bog'liq: resurslar va ular ustidan nazorat. Shu nuqtai nazardan qaraganda, hokimiyat resurslarni boshqarishning bir variantidir, mulk esa resursning o'zi. Resurslarni moddiy va ma'naviy qismlarga bo'lish mumkin, ikkinchisini esa, o'z navbatida, tarkibiy qismlarga ajratish mumkin" (V.Ya. Yadov) Bu nuqtai nazar, garchi bunday kategorik shaklda bo'lmasa-da, boshqa ko'plab mutaxassislar tomonidan ham ifodalangan. Shunga o'xshash fikrlarni ifoda etgan holda, ular ko'pincha "nizo ob'ekti" tushunchasidan foydalanadilar, bu konfliktning har ikki tomoni egalik qilishga yoki foydalanishga intilayotgan o'ziga xos moddiy yoki ma'naviy qiymatni anglatadi. Jinoiy ish yuritish amaliyoti uchun odatiy hol, o'tkinchining bezoriga so'zlab berishi

tufayli nizo kelib chiqadi. Ikkala sub'ekt egalik qilmoqchi bo'lgan yoki foydalanmoqchi bo'lgan ob'ekt ham yo'q. Faqat bittasi boshqasining axloqiy g'oyalarini buzadi. Nihoyat, shaxslar yoki guruhlarining munosabatlari o'zaro nafrat va bir-birini yo'q qilish istagi bilan to'yingan vaziyat ham "ob'ektsizlik" ning eng yorqin namunasidir. Yuqorida aytilganlardan xulosa qilishimiz mumkinki, konflikt qarama-qarshiliklarni aniqlash va hal qilish usuli bo'lib xizmat qiladi. Agar qarama-qarshi kuchlar va ularning manfaatlari ochiq qarama-qarshilikka aylanib, keskinlikni keltirib chiqarsa, tabiiyki, ertami-kechmi bu qarama-qarshilik tugashi kerak. Mojarro va uning keyingi yechimi hozirgi boshi berk ko'chadan chiqish yo'llaridan biridir. Konfliktning funksiyalarini baholashga bunday yondashuv bilan ziddiyatli vaziyat yuzaga keladi: ziddiyat yaxshi, ziddiyat yomon. Umum bo'lgan nuqtai nazar, deyish mumkin - oddiy, har qanday nizolarni aniq salbiy baholashdan iborat. Konfliktni nomaqbul hodisa sifatida tan olgan tadqiqotchilar nuqtai nazaridan, u normal faoliyat ko'rsatayotgan ijtimoiy tizimni buzuvchi (yoki buzuvchi) hisoblanadi. Asosiysi, ziddiyat tizimga xos emas va odatda tizimda uni muvozanat va barqarorlik holatiga qaytaradigan kuch paydo bo'lganda (yoki faollashtirilganda) hal qilinadi. Ammo shundan kelib chiqadiki, konfliktning o'zida tizimni barqaror holatda saqlash uchun institutlarning paydo bo'lishi uchun rag'bat mavjud. Binobarin, hatto konfliktni umuman salbiy hodisa deb hisoblaydigan mutaxassislar ham unda ba'zi ijobiy xususiyatlarni ko'rishadi. Yana bir ilmiy an'ana konfliktni g'ayritabiiy va o'tuvchi hodisa sifatida emas, balki ijtimoiy munosabatlarning doimiy va hatto zarur tarkibiy qismi sifatida ko'radi. Bu fikrga ko'ra, jamiyatdagi har qanday tanqislik faktining o'zi ziddiyatni keltirib chiqarish uchun etarli. Har qanday guruhdagi har bir kishi kam resurslardan o'z ulushini va kerak bo'lganda boshqalar hisobiga ko'paytirishga harakat qiladi. Va agar hududlar va resurslarni qidiruvchilar orasida biz ham etakchilik, kuch va obro'-e'tibor uchun kurashni topsak, unda mojarro shunchaki muqarrar! Va moddiy ne'matlarga egalik qilish uchun mojarro bilan o'xshashlik bo'lmaydi, bu erda tomonlar har birining ulushi oshishiga ishonch hosil qilishlari mumkin. **L.Koserning** fikricha, guruh ichidagi ziddiyat uning birlashishiga yoki birligini tiklashga yordam berishi mumkin. Shu sababli, faqat shunday maqsadlar, qadriyatlar va manfaatlarga ta'sir qiluvchi ichki ijtimoiy mojarolar, qoida tariqasida, guruh ichidagi munosabatlarning qabul qilingan asoslariga zid bo'lmagan holda, funksional ijobiy xususiyatga ega.

REFERENCES

1. <https://azkurs.org/konfliktlar-sotsiologiyasi-obyekti-va-predmeti-konfliktlar-sot.html>
2. Jiyanmuratova G.Sh. Sotsiologiya tarixi. Darslik. – Toshkent: Universitet, 2020.